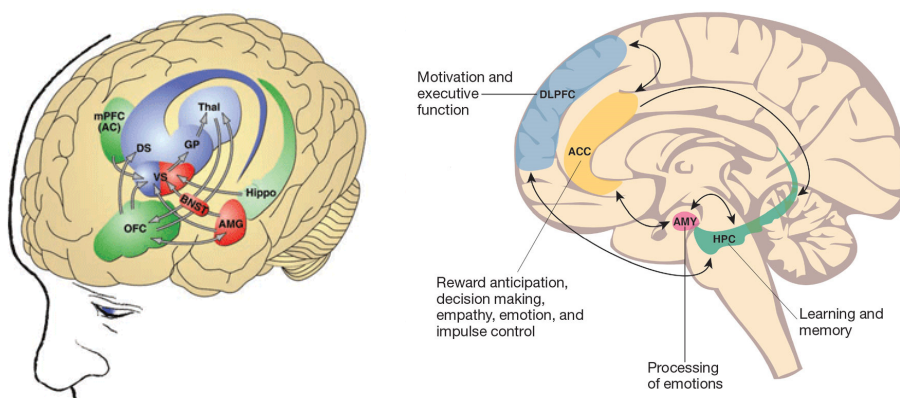

GEDRAGSVERANDERINGEN EN EMOTIES

GEDRAGSVERANDERINGEN EN EMOTIES

GEDRAGSVERANDERINGEN EN EMOTIES

OVERZICHT

- Persoonlijheidskenmerken
- Ontkenning en overoptimisme
- Ongeduldigheid en onrust
- Irriteerbaarheid en woede-uitbarstingen
- Achterdocht
- Gebrek aan motivatie en initiatief
- Onaangepast sociaal gedrag
- Toegenomen seksuele focus
- Overdreven praten
- Perseveratie
- Overafhankelijkheid en controleverlies

1. Omschrijving
2. Tips

GEDRAGSVERANDERINGEN EN EMOTIES

NOTA

- **Individuele variatie en aanpak!**
- Niet pasklaar
- Personen met NAH én naasten

PERSOONLIJKHEIDSKENMERKEN

- Persoonlijkheidskenmerken van voor het letsel
  - meer uitgesproken na het letsel
  - bv. koppig, impulsief, ...
- Toch ook totale verandering van persoonlijkheid mogelijk
  - Bv. “Dit is mijn man niet meer.”
- Veranderingen gaan vaak samen met een verminderde controle over gedrag of emoties.

ONTKENNING en OVEROPTIMISME

- Verminderd ziekte-inzicht
- Al wat men vroeger kon, denkt men nu ook nog te kunnen
Bv. werkhervatting, autorijden, huishouden, ...
- Soms wel belangrijk ter motivatie

ONTKENNING en OVEROPTIMISME

Naasten

- Belang mogelijkheid tot uitproberen en confrontatie

ONGEDULDIGHEID en ONRUST

- Bij vroeger ongeduldig, na NAH soms nog meer
- Minder controle over frustratie en woede
- Soms door de situatie anders te interpreteren
- Moeilijk voor personen met NAH en naasten

ONGEDULDIGHEID en ONRUST

Naasten

- Ontspannende omstandigheden creëren
- Afspraken maken met verwijzing naar uren
- Aangename bezigheid stimuleren in tussentijd

IRRITEERBAARHEID

- Vlugger ontvlambaar
- Humeurig
- Kan komen door overload aan prikkels, door geheugenproblemen (lastig worden dat men niet op de hoogte is van iets), vermoeidheid, ...

IRRITEERBAARHEID

Naasten

- Prikkels reduceren / overload voorkomen
- Omgeving en informatie structureren
- Doseren
- De irriteerbaarheid niet persoonlijk nemen

WOEDE-UITBARSTINGEN

- Verlies van controle
- Verbaal of fysiek

WOEDE-UITBARSTINGEN

Naasten

- Het vloeken proberen te negeren
- De persoon met NAH laten weten dat verbaal misbruik of schreeuwen niet de beste manier is om wensen vervuld te zien
Bv.: “Als je dit nu op een andere manier vraagt, dan kunnen we erover praten.”

ACHTERDOCHT

- Soms omwille van verkeerde inschatting van een sociale situatie
- Bv. een vrouw met NAH die elk telefoontje interpreteert als “een andere vrouw die voor haar man belt”

ACHTERDOCHT

Naasten

- Geen kwaadheid laten zien (kan geïnterpreteerd worden alsof je schuld bekent)
- Best niet argumenteren over de achterdochtige gedachten
- Probeer het te laten rusten of de topic in een andere richting te sturen

GEBREK AAN MOTIVATIE en INITIATIEF

- Moeilijkheden met het plannen en stellen van doelen (uit zichzelf)
- Of moeilijkheden met de confrontatie
- Bv. weinig interesse tonen in vroegere hobby's, zelf geen initiatief nemen om vrije momenten in te plannen

GEBREK AAN MOTIVATIE en INITIATIEF

Naasten

- Proberen te stimuleren, helpen opstarten
- Niet denken dat hij/zij lui of koppig is, het is meer niet kunnen dan niet willen
- Keuzes geven: “Wil je dit of dit doen?”

ONAANGEPAST SOCIAAL GEDRAG

- Tekort aan situationele en sociale invoeling en aftoetsing
- Ontremming
- Bv. een man met NAH die aan de kassierster vraagt of ze getrouwd is, praten over persoonlijke/privé aangelegenheden

ONAANGEPAST SOCIAAL GEDRAG

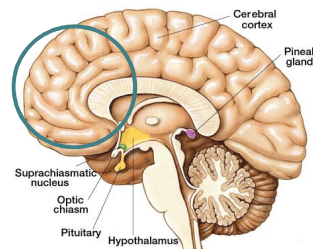

Naasten

- Aangeven dat bepaald gedrag ongepast is
- Niet persoonlijk nemen

TOEGENOMEN SEKSUELE FOCUS

- Gebieden van de hersenen die instaan voor de hormonale regeling kunnen verstoord zijn
- Frontale desinhibitie
- Bv. meer grapjes, opmerkingen en voorstellen over seks

TOEGENOMEN SEKSUELE FOCUS

Naasten

- Rustig blijven
- Op een niet-bedreigende en niet-aanvallende manier zeggen dat het gedrag onaanvaardbaar is

OVERDREVEN PRATEN

- Verminderde controle om te stoppen
- Minder sociaal aanvoelen wanneer men best stopt met praten

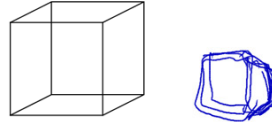
OVERDREVEN PRATEN

Naasten

- Een non-verbaal teken afspreken om de persoon te waarschuwen dat hij/zij overdreven praat

PERSEVERATIE

- Steeds over hetzelfde praten, steeds hetzelfde gedrag stellen
- Kan gevolg zijn van problemen met impulscontrole en mentale flexibiliteit, met het geheugen, het probleemoplossend vermogen, of met het loslaten op zich

PERSEVERATIE

Naasten

- De conversatie proberen om te buigen naar een ander onderwerp
- In een vast tijdsframe over het onderwerp praten als het belangrijk is

OVERAFHANKELIJKHEID

- Naasten hebben vaak de neiging om dingen in zijn/haar plaats te doen.
- Personen met NAH kunnen de gewoonte krijgen om hulp te vragen voor zaken die ze zelf kunnen.

OVERAFHANKELIJKHEID

Naasten

- Belangrijk om zelfstandigheid zoveel mogelijk te stimuleren
- Afspreken welke handelingen met en welke zonder hulp, en om hulp te vragen indien nodig

VERLIES VAN CONTROLE

- Zie voorgaande
- Vanuit het hersenletsel:
bv. ongecontroleerd lachen of wenen
- Secundair aan het hersenletsel:
minder controle over het eigen leven, minder zelfstandigheid, verhoogde afhankelijkheid

GEDRAGSVERANDERINGEN EN EMOTIES

TOT SLOT

- Proces
- Uitdaging
- Zorg dragen (cf. ook jezelf!)
- Gespreksgroep